

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
“УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ”

ПЕТРЕНКО ЮЛІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 336.22:352

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В ПРОМИСЛОВОМУ МІСТІ

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

Автореферат дисертації
на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Інституті економіки промисловості НАН України (м. Донецьк).

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор, академік НАН України *Амоша Олександр Іванович*, Інститут економіки промисловості НАН України (м. Донецьк), директор Інституту.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент *Балацький Євген Олександрович*, ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України” (м. Суми), завідувач кафедри менеджменту;

кандидат економічних наук, доцент *Маршалок Тарас Ярославович*, Тернопільський національний економічний університет, доцент кафедри податків та фіскальної політики.

Захист дисертації відбудеться 27 жовтня 2014 р. о 14:00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.081.01 у Державному вищому навчальному закладі “Українська академія банківської справи Національного банку України” за адресою: 40000, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57, зала засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Державного вищого навчального закладу “Українська академія банківської справи Національного банку України” за адресою: 40000, м. Суми, вул. Покровська, 9/1.

Автореферат розісланий “___” вересня 2014 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук, доцент

Т. Г. Савченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Формування дієвої і самодостатньої системи місцевого оподаткування виступає одним із основних завдань вдосконалення податкової системи України. На сьогоднішній день справляння місцевих податків і зборів регламентується Податковим кодексом, із запровадженням якого істотно не змінено ситуацію у сфері місцевого оподаткування: кодекс не передбачає наявності на місцевому рівні значимих джерел податкових надходжень і важелів впливу на соціально-економічний розвиток. В той же час науковий інтерес становить питання формування системи місцевого оподаткування, придатної для застосування при вирішенні проблем територій, зокрема промислових міст, адже в Україні в промисловості виробляється приблизно 30 % доданої вартості, сконцентровано приблизно третину основних засобів і зайнятих в економіці, в той же час фізичний знос основних засобів у промисловості становить приблизно 60 %, що поряд із моральною відсталістю технологічних процесів призводить до значного забруднення навколишнього природного середовища (далі – НПС). Саме в промислових містах – місцях концентрації виробничих потужностей – зосереджено основні проблеми промислового розвитку країни, а їх мешканці відчують на собі негативний вплив екстерналій промислового виробництва. В цьому контексті актуальним є питання застосування податкових важелів з метою досягнення бажаного рівня економічного зростання і збільшення суспільного добробуту мешканців за утилітаристським підходом. Формування дієвої системи місцевого оподаткування є логічним відгуком інституціонального середовища на необхідність застосування інструментів податкової політики на місцевому рівні.

Питанням місцевого оподаткування присвячено праці багатьох зарубіжних науковців у сфері суспільних фінансів і суспільного вибору. В роботах У. Оутса (W. Oates), Р. Масгрейва (R. Musgrave), Дж. Б'юкенена (J. Buchanan), Ч. Тіббу (Ch. Tiebout), М. Олсона (M. Olson), С. Бейлі (S. Bailey), Дж. Роддена (J. Rodden), Р. Берда (R. Bird), Ч. Маклупа (C. McLure), М. Амбросіано (M. Ambrosiano), С. Вінера (S. Winer) та інших дослідників надано теоретичні та практичні засади фіскального федералізму, суспільних послуг і податкової конкуренції. Проблемам розвитку промислового міста присвячено роботи Дж. Мейєра (J. Meyer), Дж. Форрестера (J. Forrester), С. Хаммера (S. Hammer), Н. Ю. Власової, Є. Б. Дворянкіної, В. О. Ушакова та інших авторів. У роботах таких вітчизняних науковців, як В. П. Вишневський, О. Д. Данілов, І. В. Зленко, Ю. Б. Іванов, Я. В. Литвиненко, О. І. Марченко, В. М. Опарін, Т. В. Паєнтко, В. В. Рибак, В. А. Таращенко та інших розглянуто питання щодо місцевого оподаткування в Україні та його регулятивного впливу на розвиток економічних систем. Проблеми промислового розвитку в Україні досліджують такі вчені, як О. І. Амоша, В. П. Вишневський, О. Ф. Новікова, В. П. Антонюк, О. В. Матюшин, Н. В. Шемякіна та інші, в свою чергу особливостям розвитку міст присвячено

роботи таких вітчизняних дослідників, як Б. І. Адамов, Т. В. Дробішевська, С. М. Кацура, В. Б. Родченко та інших.

Незважаючи на численні наукові здобутки щодо місцевого оподаткування, невирішеними залишаються ряд теоретичних та практичних питань. Відкритими залишаються питання щодо розробки науково-методичних підходів до визначення впливу місцевого оподаткування на функціонування місцевих економічних систем та сприяння розвитку територій, зокрема промислових міст, за допомогою інструментів місцевого оподаткування. Необхідність проведення подальших досліджень з питань формування системи місцевого оподаткування в промислових містах в Україні зумовила вибір теми дисертаційної роботи, основної мети та завдань, спрямованих на її реалізацію.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію підготовлено згідно з планами науково-дослідних робіт: Донбаської національної академії будівництва і архітектури за темою “Теоретико-методологічні засади інтенсифікації розвитку містообслуговуючої сфери (на прикладі житлово-комунального господарства)” (номер державної реєстрації 0109U003036, 2009–2011 рр.), в межах якої досліджено існуючі підходи до місцевого оподаткування, основні типи місцевих податків і зборів, методи оцінки податкового потенціалу промислового міста; Інституту економіки промисловості НАН України за темою “Управління розвитком промисловості в умовах системних дисбалансів” (номер державної реєстрації 0110U000380, 2010–2013 рр.), в межах якої розглянуто особливості місцевого оподаткування в промисловому місті, проведено аналіз систем місцевого оподаткування в різних країнах світу, розроблено системно-динамічну модель впливу місцевого оподаткування на розвиток промислового міста, обґрунтовано пропозиції щодо формування системи місцевого оподаткування в промисловому місті.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розвиток теоретичних положень і обґрунтування науково-методичних рекомендацій щодо формування системи місцевого оподаткування в промисловому місті. Поставлена мета зумовила необхідність вирішення таких завдань:

- дослідити основні науково-методичні підходи до формування систем місцевого оподаткування, їх особливості й основні відмінності, що впливають на розвиток місцевих економічних систем, визначити основні принципи формування систем місцевого оподаткування;
- узагальнити концептуальні положення щодо формування системи місцевого оподаткування в промисловому місті;
- розвинути науково-методичний підхід до віднесення міст до промислових;
- проаналізувати склад місцевих податків і зборів у різних країнах світу та в Україні, оцінити функціонування місцевого оподаткування у промисловому місті;
- розробити науково-методичний підхід до встановлення впливу місцевого оподаткування на розвиток промислового міста на основі побудованої та реалізованої системно-динамічної моделі;

- розробити сценарії розвитку промислового міста під впливом місцевого оподаткування;
- обґрунтувати пропозиції щодо формування системи місцевого оподаткування в промисловому місті.

Об'єктом дослідження є комплекс фінансово-економічних відносин, що виникають у процесі місцевого оподаткування.

Предметом дослідження є теоретичні засади та методичні підходи до формування системи місцевого оподаткування в промисловому місті.

Методи дослідження. Теоретичною та методичною базою дослідження є роботи вітчизняних і зарубіжних учених у сфері фіскального федералізму і місцевого оподаткування, розвитку промислових міст і економіко-математичного моделювання функціонування місцевих економічних систем з урахуванням податкового та екологічного факторів. Інформативною базою дослідження виступають нормативні та законодавчі акти України й інших держав, звіти і статистичні дані ОЕСР та інших міжнародних організацій, Державної служби статистики України і Головного управління статистики в Донецькій області, програми економічного і соціального розвитку міста Донецька та звіти про виконання бюджету Донецька, дані статистичних збірників та бюлетенів.

У роботі використано сукупність методів і підходів: гіпотетичний метод – при формулюванні гіпотези дослідження; методи аналізу та синтезу, теоретичного узагальнення та порівняння – при дослідженні зарубіжного досвіду теорії та практики місцевого оподаткування, уточненні понятійного апарату, розробці типології податків і зборів, що стягуються на місцевому рівні, і принципів формування систем місцевого оподаткування; метод детермінованого факторного аналізу – при визначенні залежностей між показниками функціонування промислового міста; метод економіко-математичного моделювання і системної динаміки – при розробці моделі впливу місцевого оподаткування на розвиток промислового міста; сценарний підхід – при проведенні сценарного моделювання за різними критеріями оптимізації.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розвитку теоретичних і науково-практичних положень щодо формування системи місцевого оподаткування в промисловому місті. До основних результатів, які визначають наукову новизну дослідження, належать такі:

вперше:

- обґрунтовано науково-методичний підхід до оцінки впливу місцевого оподаткування на розвиток промислового міста, заснований на методі системної динаміки, що враховує інституціональні особливості української економіки; відмінність запропонованого підходу від існуючих полягає в адаптуванні системи місцевого оподаткування до особливостей промислового міста таким чином, що при розрахунку впливу місцевого оподаткування на розвиток промислового міста враховуються прямі й обернені зв'язки: прямі – податки вливають на розвиток міста, обернені – розвиток міста змінює базу оподаткування;

удосконалено:

- принципи, на які доцільно зважати при формуванні системи місцевого оподаткування в промисловому місті: виділено сім принципів формування систем місцевого оподаткування (податкової автономії, локалізованості, відповідності, самостійності, заробленого доходу, визначеності, спрямованості) з обґрунтуванням доцільності їх використання при оподаткуванні на місцевому рівні;
- типологію податків і зборів, що стягуються на місцевому рівні в країнах світу та в Україні і є придатними до застосування при формуванні системи місцевого оподаткування в промисловому місті: на основі аналізу зарубіжного досвіду визначено основні типи місцевих податків і зборів у різних країнах світу за базою оподаткування та здійснено розподіл місцевих податків і зборів в Україні за наведеними типами;

набули подальшого розвитку:

- науково-методичний підхід до віднесення міст до промислових, який є функціональним (заснованим на оцінці ступеня розвитку промислової функції) і включає як якісні критерії (обмежену кількість зовнішніх функцій, високий рівень промислової спеціалізації структури зайнятості в економіці міста, вищі просторові рівні реалізації промислової функції міста тощо), так і кількісні (індекси присутності за основними показниками промислового розвитку);
- аргументація щодо формування в промисловому місті системи місцевого оподаткування з огляду на запропоновані принципи, яка б уможливила реалізацію як фіскальної, так і регулюючої функцій місцевого оподаткування шляхом запровадження фіскально значущих місцевих податків і зборів з наданням місцевим органам влади важелів регулювання розвитку місцевої економічної системи через встановлення податкових пільг з урахуванням інституціональних особливостей України;
- пропозиції щодо формування системи місцевого оподаткування у промисловому місті, що включає: місцевий податок на прибуток промислових підприємств (за ставкою загальнодержавного податку на прибуток підприємств) із можливістю надання інвестиційної податкової пільги; місцевий екологічний податок за викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення (на основі спільної бази з загальнодержавним екологічним податком) з можливістю надання екологічної пільги; місцевий податок на доходи фізичних осіб (на основі спільної бази з загальнодержавним податком на доходи фізичних осіб).

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості намітити основні напрямки формування системи місцевого оподаткування на основі аналізу даних побудованої імітаційної моделі без втручання у функціонування місцевої економічної системи. Проведення податкових експериментів на базі такої реальної економічної системи, як промислове місто, не є бажаним, оскільки їх наслідки складно передбачити. Завдяки застосованому науково-методичному підходу до встановлення впливу місцевого оподаткування на розвиток промислового міста розроблено сценарії розвитку залежно від податкової політики на місцевому рівні і доведено, що запропоновані податки, разом

з механізмами податкових пільг, дозволяють досягти економічного зростання в місті поряд зі збільшенням податкових надходжень, не спричиняючи погіршення стану НПС.

Рекомендації дисертанта було використано при розробці пропозицій щодо удосконалення податкового і бюджетного законодавства України (лист Центру законодавчих ініціатив Донецької обласної ради від 25.10.2012 № 89/3, лист Державної податкової служби у Донецькій області від 18.05.2013 № 4500/10/10-113), при розробці природоохоронних заходів у місті Донецьку та пропозицій щодо удосконалення системи стратегічного планування (лист Управління екологічної безпеки Донецької міської ради від 27.11.2012 № 01/33-680 вих.), практичних заходів щодо реалізації Стратегії соціально-економічного розвитку міста Донецька до 2020 року в частині реформування бюджетно-податкової системи і розвитку фінансової бази міста Донецька (лист Фінансового управління Донецької міської ради від 05.12.2012 № 01-17/3414).

Особистий внесок здобувача. Результати наукового дослідження, які виносяться на захист, отримані автором особисто і знайшли своє відображення в опублікованих працях. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у роботі використані лише ті положення, ідеї і висновки, які є результатом особистих досліджень.

Апробація результатів дисертації. Основні наукові положення та практичні результати дослідження доповідалися, обговорювалися та отримали схвальну оцінку на науково-практичних конференціях, серед яких: “Проблеми сталого розвитку будівельної галузі і ЖКГ” (м. Макіївка, 2008 р.), “Фінансово-бюджетна політика в контексті соціально-економічного розвитку регіонів” (м. Дніпропетровськ, 2009 р.), “New Economic Challenges” (м. Брно, Чеська Республіка, 2010 р.), “Teoretické a praktické aspekty veřejných financí” (м. Прага, Чеська Республіка, 2010 р.), “Mezinárodní Bat’ova konference pro doktorandy a mladé vědecké pracovníky” (м. Злін, Чеська Республіка, 2010 р.), “XIII Mezinárodní kolovium o regionálních vědách” (м. Брно, Чеська Республіка, 2010 р.), “Економіка, менеджмент, маркетинг і логістика: теорія, практика, перспективи” (м. Ялта, 2011 р.), “Стан і проблеми оподаткування в умовах ринкової економіки” (м. Донецьк, 2008 р., 2012 р.), “Інституціональні та еволюційні проблеми розвитку фінансово-кредитних систем” (м. Донецьк, 2013 р.)

Публікації. Основні положення, висновки і результати дисертаційного дослідження опубліковано в 17 наукових працях загальним обсягом 8,71 друк. арк., з яких особисто автору належать 8,39 друк. арк., у тому числі 6 статей у наукових фахових виданнях (з них 2 – у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз, 1 – в електронному фаховому виданні), 1 стаття у збірнику наукових праць і 10 публікацій у збірниках матеріалів конференцій.

Структура і зміст роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи – 258 сторінок, у т.ч. основного тексту 214 сторінок, 22 таблиці, 27 рисунків, 6 додатків, список літератури з 224 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі **“Концептуальні засади формування системи місцевого оподаткування в промисловому місті”** запропоновано основні принципи формування систем місцевого оподаткування, набув подальшого розвитку науково-методичний підхід до віднесення міст до промислових, узагальнено концептуальні положення щодо формування системи місцевого оподаткування в промисловому місті.

З огляду на тлумачення зарубіжних та вітчизняних науковців в рамках дослідження уточнено такі поняття, як **“місцевий податок”**, **“місцевий збір”**, **“місцеве оподаткування”**, **“система місцевого оподаткування”**. Запропоновано визначення системи місцевого оподаткування як сукупності місцевих податків і зборів, що надходять до місцевих бюджетів і справляються в законодавчо встановленому порядку, сформованої під впливом формальних і неформальних інститутів з огляду на інституціональні особливості розвитку економічних систем.

В результаті систематизації основних підходів до формування систем місцевого оподаткування в межах проблеми розподілу податкових повноважень запропоновано основні принципи, яких доцільно дотримуватись при формуванні систем місцевого оподаткування (рис. 1). Відмінність запропонованого набору принципів від існуючих раніше полягає в урахуванні як вимог до місцевого оподаткування з позиції нормативних підходів, так і досвіду існування реальних систем місцевого оподаткування за позитивними підходами. З огляду на розглянуті принципи та вимоги, а також теоретичний аналіз переваг і недоліків застосовуваних місцевих податків і зборів визначено, що найбільш теоретично обґрунтованими є місцеві податки на нерухоме майно; менш обґрунтованими, але придатними до застосування на місцевому рівні є податки на доходи фізичних осіб, прибуток підприємств, рухоме майно, споживання, бізнес, екологічні.

В розділі обґрунтовано обрання міста як об'єкта дослідження, набув подальшого розвитку науково-методичний підхід до віднесення міст до промислових, в якому поєднано застосування як якісних критеріїв (обмежена кількість зовнішніх функцій; високий рівень диверсифікації структури економіки міста, оцінений за умови виключення основних містоутворюючих підприємств; високий рівень промислової спеціалізації структури зайнятості в економіці міста, що перевищує середній показник у країні; обмеженість кількості основних містоутворюючих підприємств, що реалізують промислові функції міста, та їх значне домінування над іншими підприємствами містоутворюючого сектора; вищі просторові рівні реалізації промислової функції міста), так і кількісних у вигляді індексів присутності, розрахованих за основними показниками промислового розвитку міста, а саме: обсягом реалізованої промислової продукції, наявністю основних фондів у промисловості, середньорічною кількістю зайнятих у промисловості, інвестиціями в основні фонди у промисловості.

Основні підходи до формування систем місцевого оподаткування
в межах проблеми розподілу податкових повноважень

Нормативні		Позитивні			
Масгрейва, Оутса	Бреннана, Б'юкенена	Вінера, Кенні, Хеттіча	Маклурра	Берда	Амбросіано, Бордігнона
<p><i>Підхід з позиції економіки суспільного сектора</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - необхідно покладатися на принцип вигоди при місцевому оподаткуванні мобільних факторів; - органи влади є доброзичливими організаціями, які максимізують соціальний добробут мешканців 	<p><i>Підхід з позиції суспільного вибору</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - місцеві податки повинні застосовуватися до мобільних факторів для ініціювання податкової конкуренції; - особи, які приймають рішення, максимізують власну функцію корисності; - має місце асиметрія інформації 	<ul style="list-style-type: none"> - місцеві органи влади здійснюють вибір місцевих податків з огляду на максимізацію ймовірності перемоги на виборах, чим пояснюються складні структури податків, ставки і бази, особливі податкові пільги 	<ul style="list-style-type: none"> - проведення власної податкової політики, зокрема через встановлення податкових ставок, сприятиме відповідальній діяльності місцевих органів влади щодо власних доходів 	<ul style="list-style-type: none"> - податкові повноваження на місцях повинні відповідати наданим функціям; - місцеві органи влади повинні бути профінансовані за рахунок податкових доходів, які вони вважають за власні, якщо не через обрання податкових баз, то принаймні через встановлення податкових ставок 	<ul style="list-style-type: none"> - місцеві податки повинні обиратися так, щоб максимізувати можливість мешканців контролювати поведінку місцевих політиків; - місцеве оподаткування може відігравати суттєву роль для стримування очікувань щодо м'яких бюджетних обмежень; - деяка мобільність податкових баз на місцевому рівні не є шкідливою

Основні принципи формування систем місцевого оподаткування

податкової автономії	локалізованості	відповідності	самостійності	заробленого доходу	визначеності	спрямованості
місцеві податки мають покривати не менше, ніж половину місцевих видатків, за рахунок проведення власної податкової політики, в тому числі через встановлення податкових ставок	податковий тягар не має експортуватися за межі територіальної одиниці, мешканці якої отримують вигоди від надання місцевих суспільних послуг, що фінансуються за рахунок місцевих податків і зборів	місцевими повинні бути ті обов'язкові платежі, які мають базу, що менше зазнає впливу від зміни господарської кон'юнктури та циклічних коливань і є відносно немобільною	місцеві органи влади повинні мати право самостійно визначати напрями витрачання коштів, одержаних від місцевого оподаткування, для збору витрат з вигодами і застосування жорстких бюджетних обмежень	до місцевих податків і зборів повинні належати обов'язкові платежі, які більшою мірою пов'язані з заробленими на даній території доходами, а не отримані за рахунок кращих умов	конкретні місцеві податки і збори повинні бути значущими для даної території, зрозумілими для платників, визначеною мірою традиційними та логічними	формування систем місцевого оподаткування повинно сприяти розвитку тенденцій до збільшення питомої ваги місцевих податків в дохідній частині місцевих бюджетів

Рисунок 1 – Основні принципи формування систем місцевого оподаткування

Значення індексу присутності більше 1 є свідченням перевищення частки міста у відповідному загальнонаціональному показнику над часткою в чисельності населення. Він розраховується як співвідношення частки певного показника і частки населення міста за формулою:

$$n = \frac{m}{l}, \quad (1)$$

де m – частка показника міста в загальнонаціональному показнику;
 l – частка населення міста в загальнонаціональній чисельності населення.

Набула подальшого розвитку аргументація щодо необхідності надання місцевим органам влади власних значимих податкових важелів впливу на розвиток економічної системи на місцевому рівні, зокрема на рівні промислових міст, у вигляді передачі на місцевий рівень окремих загальнодержавних податків і зборів, що мають фіскальне значення, і права встановлювати податкові пільги, що дозволить застосовувати дію як фіскальної, так і регулюючої функцій місцевого оподаткування на рівні адміністративно-територіальних одиниць з урахуванням як особливостей їх розвитку, так й інституціональних особливостей в Україні. Обґрунтовано, що, з огляду на основні напрямки діяльності в промислових містах обрання місцевих податків має бути засноване на їх здатності впливати на вирішення проблем промислового розвитку, в основному інвестиційних та екологічних. Запропоновано при проведенні дослідження щодо передачі загальнодержавних податків на місцевий рівень податкові ставки розраховувати на рівні ефективних загальнодержавних ставок, залишаючи податкове навантаження незмінним. Теоретично обґрунтовано обрання в промисловому місті таких податків, як місцевий податок на доходи фізичних осіб, місцевий податок на прибуток промислових підприємств та місцевий екологічний податок за викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення із застосуванням двох податкових пільг, що мають цільове призначення: інвестиційної та екологічної.

У другому розділі “**Аналіз систем місцевого оподаткування в промислових містах**” удосконалено типологію податків і зборів, що стягуються на місцевому рівні в країнах світу та в Україні, за базою оподаткування, оцінено функціонування місцевого оподаткування в промислових містах та досліджено існуючі економіко-математичні моделі, придатні для моделювання місцевого оподаткування.

Аналіз динаміки податкових надходжень в обраних країнах ОЕСР показав, що місцеві органи влади отримують від 1,22 до 35,68 % сукупних податкових надходжень. В той же час до податків, які за класифікацією, прийнятою в країнах ОЕСР, належать до категорій (a), (b) і (c), тобто розглядаються як власні (own taxes), відносно яких місцева влада має повноваження щодо встановлення податкових ставок і/або надання податкових пільг, в середньому належало приблизно 70 % субнаціональних податкових надходжень середнього рівня і 85 % податкових надходжень місцевого рівня влади. За результатами проведеного аналізу, серед країн з федеративним державним устроєм найбільшу податкову автономію мають Канада, США і Швейцарія, з унітарним – Фінляндія, Швеція та Японія.

Аналіз місцевого оподаткування в обраних країнах показав, що їх системи місцевого оподаткування залежать від різних видів податкових надходжень, основними серед яких є податки: на доходи фізичних осіб (Швеція), на майно (Німеччина, США, Російська Федерація), на прибуток підприємств (промисловий податок в Німеччині), на споживання (США). Система місцевих зборів в Чеській Республіці подібна до місцевого оподаткування в Україні до прийняття Податкового кодексу – складається з багатьох зборів, які мають низьке фіскальне та регулююче значення.

В розділі доведено, що основні податкові надходження місцевих бюджетів в Україні складаються із загальнодержавних податків і зборів, а питома вага місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів в останні роки не перевищувала 6 % (5,4 % в 2012 р.). Встановлено, що перешкоди на шляху запровадження дієвої системи місцевого оподаткування в Україні полягають в такому: по-перше, Податковий кодекс не наділяє місцеві органи влади достатніми податковими повноваженнями; по-друге, через нестачу податкових повноважень немає можливості застосування інструментів податкового регулювання на місцевому рівні; по-третє, місцеве оподаткування не враховує особливостей розвитку територіальних одиниць.

За результатами проведеного аналізу розроблено типологію місцевих податків, що стягуються в різних країнах світу та в Україні, за базою оподаткування (рис. 2), яка показала, що обов'язкові платежі на місцевому рівні в Україні є такими, що мають місце в інших країнах світу, проте вони складають несуттєву частину податкових надходжень, і на сучасному етапі розвитку податкової системи не може йтися про значний рівень податкової автономії. За типологією, невживаними в Україні є місцеві податки на доходи і прибуток та екологічні, незважаючи на те, що доходами місцевих бюджетів є частини податкових надходжень від загальнодержавних податків за вказаними податковими базами.

Розрахунок індексу присутності за обсягами реалізованої промислової продукції показав, що серед обраних міст більш ніж третина має індекс, вищий за одиницю. Це такі міста, як Дніпропетровськ, Дніпродзержинськ, Кривий Ріг, Нікополь, Павлоград, Донецьк, Краматорськ, Макіївка, Маріуполь та інші. Проте відсутність статистичних даних, необхідних для розрахунку індексів присутності за іншими показниками, унеможлиблює проведення всебічного дослідження їх відповідності заданим критеріям. З огляду на те, що проблеми промислових міст в основному є аналогічними, в розділі проведено аналіз основних проблем, а також оцінку функціонування місцевого оподаткування на прикладі одного промислового міста, зважаючи на той факт, що за наявності необхідних статистичних даних застосований науково-методичний підхід до віднесення міст до промислових є універсальним для будь-якого міста. Згідно з проведеним аналізом функціонування промислового міста як економічної системи з притаманними їй проблемами і перспективами розвитку на прикладі міста Донецька, що обране з числа зазначених міст і щодо якого наявними є статистичні дані та інформація стосовно місцевого розвитку, розглянуто основні проблеми його розвитку: нестачу інвестицій у промисловості, що в майбут-

ньому загрожує виконанню містом своєї промислової функції, та значний рівень забруднення НПС, що негативно впливає на здоров'я мешканців і стан місцевої екологічної системи. Проведена оцінка показала, що місто майже не залежить від власних податків і зборів, які належать до категорій (а), (b) і (c) за класифікацією країн ОЕСР: їх частка в податкових доходах місцевого бюджету в 2011 році є найбільшою за останні роки і становить 3,1 % за рахунок надходжень єдиного податку і збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності. Такі дані свідчать про слабе фіскальне і регулююче значення місцевого оподаткування в промисловому місті і відсутність реальних податкових важелів впливу місцевої влади на його розвиток.

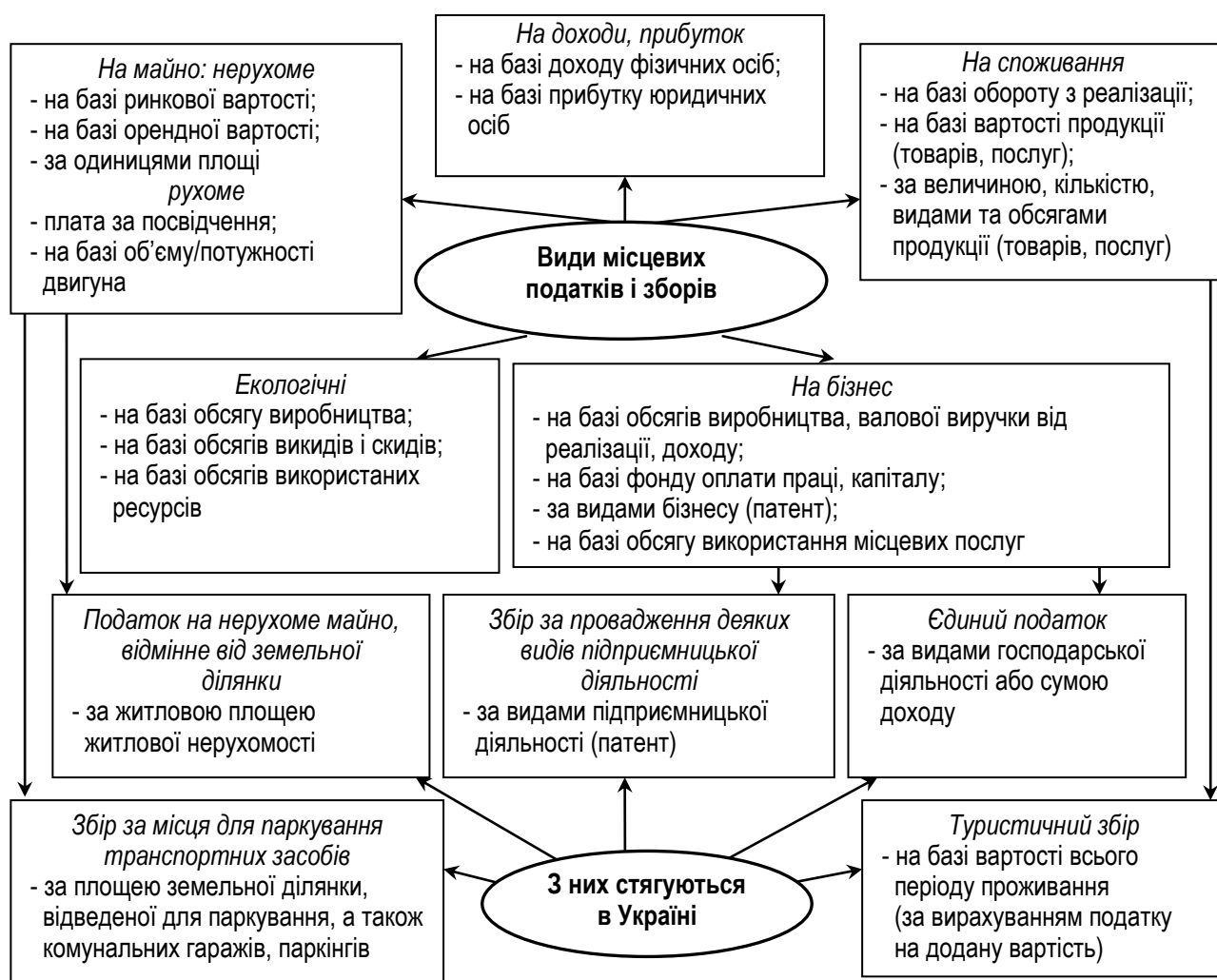

Рисунок 2 – Типологія податків і зборів, що стягуються на місцевому рівні в країнах світу та в Україні, за базою оподаткування

З урахуванням зазначених проблем промислового міста запропоновано проведення економіко-математичного моделювання з метою розгляду впливу місцевого оподаткування на розвиток промислового міста з огляду на встановлення в місті фіскально значущих місцевих податків і зборів та надання місцевим органам влади регулюючих важелів у вигляді права на встановлення

податкових пільг. Проведений аналіз існуючих економіко-математичних моделей, придатних для моделювання місцевого оподаткування, показав: для вивчення фіскальної політики на місцевому рівні найбільш придатною є модель закритої економіки; існуючі моделі мають недоліки, які не дозволяють їх застосування для вирішення завдання дослідження в даній економічній постановці. Обґрунтовано необхідність розробки нової моделі впливу місцевого оподаткування на розвиток промислового міста, що відповідає умовам України і є придатною до застосування на практиці.

У третьому розділі **“Рекомендації щодо формування системи місцевого оподаткування в промисловому місті”** розроблено науково-методичний підхід до встановлення впливу місцевого оподаткування на розвиток промислового міста, заснований на методі системної динаміки, обґрунтовано пропозиції щодо формування системи місцевого оподаткування в промисловому місті.

У рамках неокласичної економічної теорії побудовано та реалізовано системно-динамічну модель впливу місцевого оподаткування на розвиток промислового міста на основі даних, що характеризують розвиток міста Донецька. В моделі враховано такі проблеми промислового міста, як нестача інвестиційних ресурсів, що негативно впливає на наявність основних фондів, а через них – на виробництво продукції, і промислове забруднення у вигляді викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення, що має безпосередній негативний вплив на стан здоров'я населення, тривалість його життя, а отже людський капітал як фактор економічного зростання в місті. Модель формалізована у вигляді системи диференціальних рівнянь і реалізована в середовищі програмування Powersim (рис. 3). До припущень, що відрізняють її від інших існуючих моделей, належать такі.

1. Модель призначена для аналізу впливу місцевих податків і зборів на розвиток промислового міста. В системі місцевого оподаткування окремо виділено три податки: місцевий податок на прибуток промислових підприємств із можливістю надання інвестиційної податкової пільги на цільове фінансування – збільшення вартості основних фондів, у тому числі природоохоронних; місцевий екологічний податок за викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення, що відображає зв'язок викидів в атмосферне повітря з надходженням інвестицій у капітал природоохоронного призначення, із можливістю надання екологічної пільги підприємствам промислового сектора на цільове фінансування – збільшення вартості основного капіталу природоохоронного призначення; місцевий податок на доходи фізичних осіб як одне з основних джерел наповнення місцевого бюджету.

2. Економіку міста поділено на три сектори: сектор населення, промисловий і непромисловий сектори; окремо виділено блок місцевого оподаткування. Крім того, в моделі розраховано блок функціональних показників міста. До промислового сектора включено підприємства добувної і переробної промисловості, а також ті, основним видом економічної діяльності яких є виробництво та розподілення електроенергії, газу та води. Інші підприємства функціонують у непромисловому секторі.

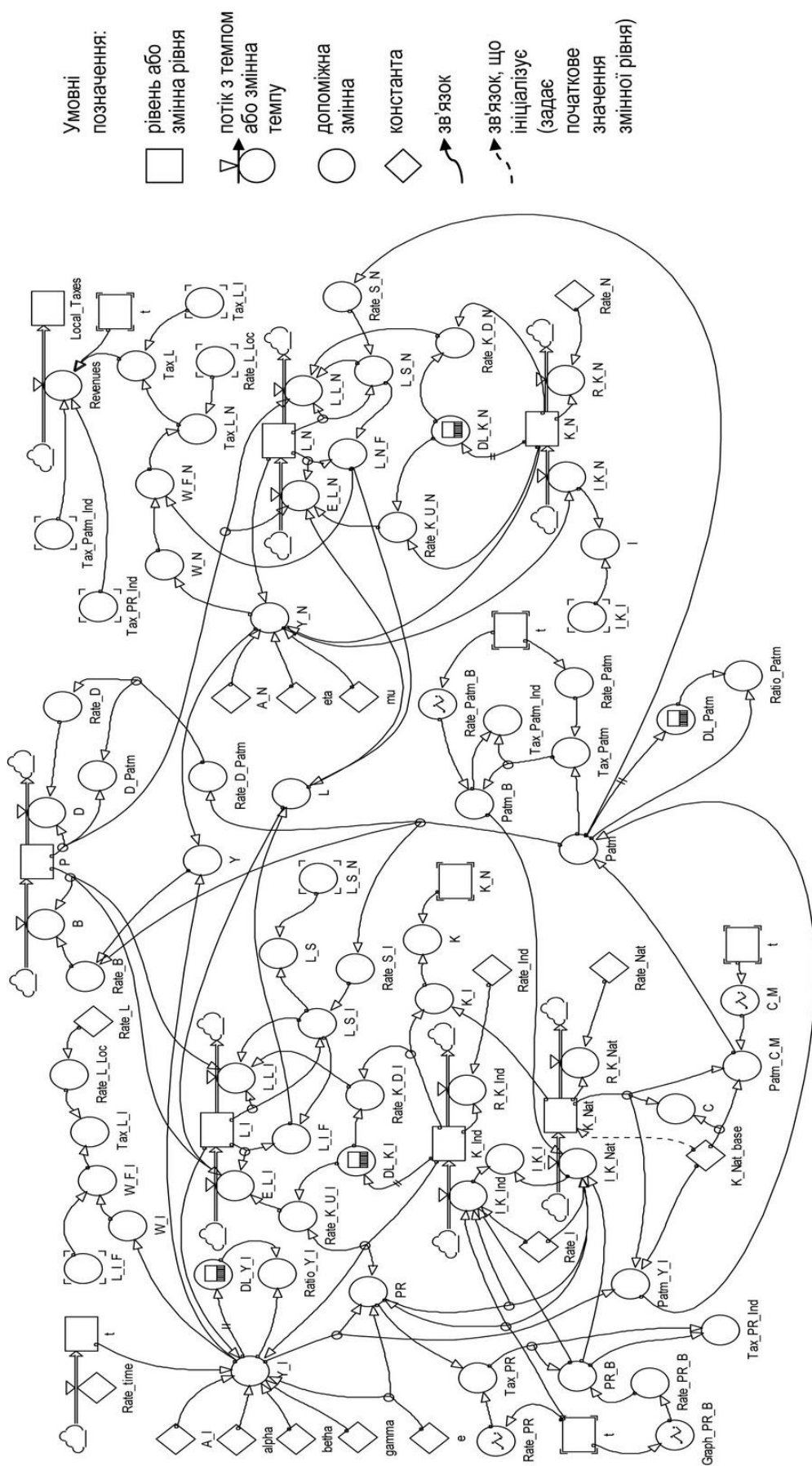

Рисунок 3 – Графічне зображення імітаційної моделі впливу місцевого оподаткування на розвиток промислового міста, реалізованій в середовищі Powersim

3. Відображення процесів, від яких залежить соціально-економічний розвиток міста, в моделі базується на використанні виробничої функції, і місто певною мірою моделюється за фізичними законами. Тому задача простежити напрями використання і розподілення отриманих податкових надходжень не ставилась.

На основі того, що верифікація дала позитивні результати, зроблено висновок про правильність закономірностей, покладених в основу моделі, і можливість її застосування при проведенні експериментів для визначення впливу місцевого оподаткування на розвиток промислового міста за незмінності всіх інших умов.

Розвиток міста, описаний моделлю, відбувається за різними варіантами залежно від податкових повноважень і завдань на місцевому рівні. Основними змінними (регуляторами), що впливають на функціонування міста за різними сценаріями, є ставки інвестиційної та екологічної податкових пільг $Rate_PR_B \in [0,1]$, $Rate_Patm_B \in [0,1]$. Під час проведення імітаційного експерименту розглянуто чотири сценарії розвитку промислового міста. В першому сценарії (інерційному) розвиток міста продовжує тенденції, що склалися у вихідному інтервалі. В другому сценарії (виробничому) інвестиції в промисловий сектор збільшено на частину податку на прибуток промислових підприємств, що повертається їм у вигляді інвестиційної податкової пільги, розмір якої розраховано за умови зростання обсягів реалізованої промислової продукції, що виступає критерієм оптимізації:

$$\begin{aligned} Y_I_t(Rate_PR_B) \rightarrow \max, \\ t \in [m+1, n], \end{aligned} \quad (2)$$

де Y_I_t – обсяг реалізованої промислової продукції у порівнянних цінах у році t , млн грн., $Y_I_t > 0$; t – номер періоду моделювання, $t \in [1, n]$; n – часовий горизонт, $n = 21$; m – вихідний інтервал, $m = 6$.

Розраховане значення інвестиційної пільги, яка під час оптимізації має вигляд константи, становить $Rate_PR_B = 0,92$.

У третьому сценарії (збалансованого розвитку) з метою нівелювання наслідків економічного зростання під впливом надходження інвестицій у вигляді збільшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря частина екологічного податку вкладається в капітал природоохоронного призначення у вигляді екологічної податкової пільги. Сценарій передбачає два критерії оптимізації із застосуванням інвестиційної й екологічної пільг:

$$\begin{cases} Ratio_Y_I_t(Rate_PR_B) \geq 1, \\ Ratio_Patm_t(Rate_Patm_B) \leq 1, \end{cases} \quad (3) \\ t \in [m+1, n],$$

де $Ratio_Y_I_t$ – темп зростання обсягів реалізованої промислової продукції; $Ratio_Patm_t$ – темп зростання обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення.

Розраховані значення інвестиційної та екологічної пільг, які під час оптимізації в середовищі Powersim мають вигляд констант, становлять відповідно $Rate_PR_B = 0,92$ і $Rate_Patm_B = 0,79$.

В четвертому сценарії (стабільно-сталого розвитку) для зменшення коливань у функціонуванні міста і збільшення надходжень до бюджету додатковими умовами при розрахунку інвестиційної і податкової пільг встановлено стабільний темп зростання обсягів реалізованої промислової продукції і стабільний темп падіння обсягів викидів забруднюючих речовин:

$$\begin{cases} Ratio_Y_I_t(Rate_PR_B_t) = \delta, \\ Ratio_Patm_t(Rate_Patm_B_t) = \varepsilon, \end{cases} \quad (4)$$

$$t \in [m+1, n], \delta \in (1, \infty), \varepsilon \in (0, 1),$$

де δ – стабільний темп зростання обсягів реалізованої промислової продукції, $\delta = 1,04$; ε – стабільний темп зростання (в запропонованому сценарії – падіння) викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, $\varepsilon = 0,99$ (темпи розраховано за результатами попереднього сценарію).

Для відповідності такому критерію застосовано змінні ставки податкових пільг, розраховані за умови поступового зменшення ставки інвестиційної пільги і збільшення ставки екологічної пільги, що дозволяє уникнути коливань і різких змін як в розвитку міста, так і в обсягах податкових надходжень. Такий підхід дозволяє значно знизити ставку інвестиційної податкової пільги в прогностному інтервалі (з 92 до 60 %) порівняно зі сценарієм збалансованого розвитку, в якому ставки пільг є постійними. В свою чергу, екологічна пільга зростає поступово з 21 до 45 %.

В проведеному імітаційному експерименті критеріями застосування регулюючої функції місцевого оподаткування виступали: максимізація обсягів виробництва і мінімізація промислових викидів. Оскільки збільшення податкових надходжень не було завданням оптимізації, до результатів моделювання додано показник податкових надходжень в місті як індикатор фіскальної функції запропонованої системи місцевого оподаткування і один із критеріїв соціально-економічного розвитку – надання мешканцям суспільних послуг згідно з утилітаристською функцією суспільного добробуту. За результатами, отриманими під час імітаційного моделювання за різними сценаріями (табл. 1), можна зробити такі висновки.

В інерційному сценарії показники обсягів виробництва продукції, капіталу та праці в промисловому секторі та в місті є найнижчими. Надання інвестиційної пільги у виробничому сценарії стимулює зростання обсягів реалізованої промислової продукції через збільшення виробничого капіталу і разом з тим значно погіршує стан атмосферного повітря, що призводить до зростання захворюваності та смертності. В сценарії збалансованого розвитку наданих сум постійних інвестиційної й екологічної пільг виявляється достатньо для одночасного

зростання обсягів виробництва і падіння забруднюючих викидів в атмосферу, проте існують два зауваження: зміни в економіці міста є різкими та мають нерівномірний характер; для реалізації сценарію необхідно витратити значні кошти з бюджету міста. Сценарій стабільно-сталого розвитку демонструє нижчі темпи зростання виробництва і падіння викидів, ніж попередній, проте завдяки поступовому впливу на економічну систему скорочено витрати бюджету. При порівнянні надходжень бюджету в інерційному сценарії без надання податкових пільг і в стабільно-сталому – за умови їх поступової зміни, бюджетні доходи при пільговому оподаткуванні є вищими через його позитивний вплив на економічне зростання і покращення екологічної ситуації в місті. Умови зростання виробництва, падіння викидів і надходження податків виконуються в одному часовому інтервалі. Застосований механізм поступового зменшення інвестиційної пільги дозволить з часом відмовитися від її надання, а механізм збільшення екологічної пільги відображає закономірність збільшення витрат на природоохоронну діяльність в майбутньому. Такий сценарій розвитку можна назвати реальним.

Таблиця 1 – Основні показники розвитку міста за різними сценаріями його соціально-економічного розвитку на кінець інтервалу моделювання (2025 рік)

Показники	Результати за різними сценаріями розвитку			
	1	2	3	4
Обсяг реалізованої промислової продукції, млн грн.	11 203	29 583	29 694	28 508
Вартість основного капіталу неприродоохоронного призначення в промисловому секторі, млн грн.	4 685	13 047	13 085	12 361
Вартість основного капіталу природоохоронного призначення в промисловому секторі, млн грн.	29,18	32,88	53,59	44,69
Середньооблікова кількість штатних працівників облікового складу в промисловому секторі, тис. осіб	58,34	135,42	136,22	136,00
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення, тис. т	104,85	280,13	43,16	70,32
Середньорічна чисельність постійного населення в місті, тис. осіб	889,90	873,80	933,67	903,07
Кількість народжених, тис. осіб/рік	7,54	6,58	12,49	9,06
Кількість померлих, тис. осіб/рік	12,89	15,37	12,82	12,68
Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) в місті, млн грн.	149 459	167 600	168 381	166 919
Вартість основного капіталу в місті, млн грн.	70 190	78 533	78 621	77 883
Середньооблікова кількість штатних працівників в місті, тис. осіб	281,85	358,82	361,01	360,14
Кількість штатних працівників, що умовно хворіли протягом усього року через забруднення атмосферного повітря стаціонарними джерелами в місті, тис. осіб	0,75	1,27	0,91	0,98
Місцеві податки, що надійшли до бюджету міста за прогнозний інтервал (2011–2025 рр.), млн грн.	13 675	13 293	13 278	13 683

Спираючись на результати проведеного імітаційного експерименту, розроблено пропозиції щодо формування системи місцевого оподаткування

в промисловому місті: уможливити на законодавчому рівні надання місту статусу промислового; передати на місцевий рівень місцевий податок на доходи фізичних осіб, місцевий податок на прибуток промислових підприємств і місцевий екологічний податок (за превалюючими видами промислового забруднення: викидами, скидами, відходами); уможливити на законодавчому рівні надання місцевими органами влади інвестиційної пільги з місцевого податку на прибуток підприємств і екологічної пільги з місцевого екологічного податку (з обов'язковим цільовим використанням коштів, отриманих від надання пільг); здійснити вибір варіанта надання пільг (з огляду на поступовість зміни податкової політики на місцевому рівні та обсяги бюджетних надходжень).

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено результати теоретичного обґрунтування й запропоновано нове вирішення актуального наукового завдання формування системи місцевого оподаткування в промисловому місті з урахуванням інституціональних особливостей України. Висновки підтверджено такими науковими результатами.

1. З огляду на проведений аналіз основ місцевого оподаткування в теорії фіскального федералізму обґрунтовано, що основними функціями місцевого оподаткування є фіскальна, яка стосується акумуляції фінансових ресурсів з метою надання суспільних послуг на місцевому рівні, та регулююча, що пов'язана з питаннями впливу місцевої податкової політики на окремі аспекти розвитку адміністративно-територіальних одиниць. На відміну від багатьох українських науковців, увагу яких зосереджено на фіскальній функції місцевого оподаткування, в роботі наголошено, що розуміння дуалістичної природи місцевого податку як конвергенції двох його основних функцій, фіскальної і регулюючої, є дуже важливим з методологічної точки зору в умовах транзитивної економіки України.

2. Визначено, що при формуванні систем місцевого оподаткування необхідно зважати на відповідність місцевих податків і зборів загальним принципам оподаткування. Проте, оскільки система місцевого оподаткування має свої певні властивості, виходячи з теоретичних досліджень інституту місцевого оподаткування, при її формуванні автором запропоновано зважати на принципи (податкової автономії, локалізованості, відповідності, самостійності, заробленого доходу, визначеності, спрямованості), які на відміну від існуючих раніше дозволяють враховувати як нормативні, так і позитивні підходи з позиції проблеми розподілу податкових повноважень.

3. Обґрунтовано обрання промислового міста як об'єкта дослідження, незважаючи на непопулярність міст як об'єктів для наукових пошуків в Україні. Для віднесення міста до промислового запропоновано використовувати науково-методичний підхід, заснований на критеріях, що мають як якісне (високий рівень промислової спеціалізації структури зайнятості в економіці міста, вищі просторові рівні реалізації промислової функції міста тощо), так і кількісне (індекси присутності за основними показниками промислового розвитку міст) вираження. Встановлено, що дослідження питань розвитку повинно бути

сфокусоване саме на економіці міста і тих обставинах, що можуть бути використані для стимулювання економічного зростання.

4. За результатами проведеного аналізу місцевих податків і зборів в різних країнах світу автором запропоновано виокремлювати п'ять типів місцевих податків і зборів за базою оподаткування. Доведено, що, згідно з запропонованою типологією місцевих податків і зборів в Україні на місцевому рівні застосовуються не всі податки і збори, вживані в інших країнах світу, і ступінь податкової автономії є незначним, оскільки лише місцеві податки і збори, що формують до 6 % доходів місцевих бюджетів, належать до тих категорій податкових надходжень, які за класифікацією країн ОЕСР вважаються власними доходами місцевих органів влади.

5. Відзначено, що здатність місцевих органів влади вирішувати проблеми розвитку промислового міста залежить від наявності достатніх фінансових ресурсів і відповідних податкових повноважень на місцевому рівні. На основі аналізу основних проблем функціонування промислового міста на прикладі Донецька визначено, що моральне старіння та фізичний знос основних виробничих засобів у промисловості обумовлені падінням інвестиційних надходжень, що призводить до забруднення НПС і негативно позначається на стані здоров'я мешканців. В той же час на основі проведеного аналізу динаміки та структури податкових надходжень місцевого бюджету Донецька в 2006–2011 роках визначено, що частка податків, які відповідають принципу податкової автономії за класифікацією країн ОЕСР, в 2011 році (після прийняття Податкового кодексу) становила 3,1 %, що свідчить про слабке фіскальне і регулююче значення місцевого оподаткування в промисловому місті та відсутність реальних можливостей у місцевої влади впливати на розвиток міста податковими важелями.

6. В промисловому місті з огляду на особливості розвитку запропоновано при формуванні системи місцевого оподаткування запровадити місцевий податок на доходи фізичних осіб, місцевий податок на прибуток промислових підприємств і місцевий екологічний податок, які є застосовуваними на місцевому рівні в різних країнах світу. Таку сукупність місцевих податків при формуванні системи місцевого оподаткування в Україні запропоновано на основі проведеного аналізу існуючих у світі місцевих податків і зборів з огляду на інституціональні особливості української економіки та специфіку функціонування промислових міст. Обґрунтовано надання інвестиційної та екологічної податкових пільг з метою регулювання соціально-економічного розвитку промислового міста податковими важелями.

7. Обґрунтовано науково-методичний підхід до встановлення впливу місцевого оподаткування на розвиток промислового міста на основі побудованої системно-динамічної моделі, розробленої в рамках неокласичної економічної теорії з урахуванням інституціональних особливостей України. В запропонованому підході висувається ідея застосування тих податків, які складають основу дохідної частини місцевого бюджету, мають найбільший вплив на інвестиційну активність в місті і зменшення негативних екстерналій. Застосування запропонованих податків із механізмами повернення податкових пільг дозволило з ура-

хуванням рівня абстрагування при моделюванні досягти економічного зростання та збільшення податкових надходжень в певному часовому інтервалі без погіршення екологічної ситуації в промисловому місті. Надання податкових пільг за умови стабільності основних показників, що виступають критеріями оптимізації, дозволяє досягти оптимальних показників розвитку міста з урахуванням як екологічної, так і бюджетної складової.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Петренко Ю. О. Сценарії розвитку промислового міста в контексті формування системи місцевого оподаткування / Ю. О. Петренко // Розвиток економічних методів управління національною економікою та економікою підприємства. – (Серія “Економіка”) : зб. наук. пр. Донецького державного університету управління. – Донецьк : ДонДУУ, 2011. – Т. XII. – С. 549–562. – Вип. 208 (0,57 друк. арк.).
2. Петренко Ю. О. Концептуальні засади місцевого оподаткування в промисловому місті [Електронне видання] / Ю. О. Петренко // Ефективна економіка. – Київ, 2011. – № 5. – С. 1–7. – Режим доступу: <http://www.economy.uau.com.ua/?op=1&z=1762&p=1> (0,62 друк. арк.).
3. Петренко Ю. О. Місцеві податки і збори в промисловому місті: аспекти вибору / Ю. О. Петренко // Науковий вісник Ужгородського університету. – (Серія “Економіка”) : зб. наук. пр. – Ужгород : Ужгород. нац. ун-т, 2012. – Вип. 3 (37). – С. 85–89 (0,61 друк. арк.).
4. Петренко Ю. О. Податкові пільги як інструмент системи місцевого оподаткування в промисловому місті / Ю. О. Петренко // Держава та регіони. – (Серія “Економіка та підприємництво”). – 2012. – № 5 (68). – С. 48–51 (0,45 друк. арк.).
5. Petrenko Y. Industrial City Development under the Influence of Local Taxation / Y. Petrenko // Економіка промисловості. – 2012. – № 3–4. – С. 43–63 (1,52 друк. арк.).
6. Petrenko Y. Conceptual Framework of Forming Local Taxation System in Industrial City / Y. Petrenko // Corporate Ownership and Control. – 2013. – № 10 (4). – P. 524–527 (0,40 друк. арк.).

Публікації у збірниках матеріалів наукових конференцій

7. Петренко Ю. О. Місцеві податки і збори і їх роль у формуванні фінансових ресурсів місцевих бюджетів / Ю. О. Петренко, В. Г. Сєвка // Вісник Донбаської національної академії будівництва і архітектури [за матеріалами VII Міжнародної наукової конференції молодих вчених, аспірантів і студентів]. – Макіївка : ДонНАБА, 2008. – Вип. 5 (73). – С. 54–56 (0,26 друк. арк.). *Особистий внесок: проведено аналіз основ функціонування місцевого оподаткування в Україні (0,15 друк. арк.).*

8. Петренко Ю. О. Роль місцевого оподаткування в рішенні проблем промислових міст / Ю. О. Петренко, В. Г. Сєвка // Стан і проблеми оподаткування в умовах ринкової економіки: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (21–22 листопада 2008 р.): у 2 т. – Донецьк : ДонНУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2008. – Т. 1. – С. 213–217 (0,28 друк. арк.). *Особистий внесок: запропоновано підходи до вирішення проблем промислових міст за допомогою важелів місцевого оподаткування (0,17 друк. арк.).*
9. Петренко Ю. О. Нові принципи місцевого оподаткування в Україні / Ю. О. Петренко // Фінансово-бюджетна політика в контексті соціально-економічного розвитку регіонів: тези Міжнар. наук.-практ. конф. (10–20 берез. 2009 р.): у 2 т. – Дніпропетровськ : ДДФА, 2009. – Т. 1. – С. 143–144 (0,11 друк. арк.).
10. Petrenko Y. The System of Local Taxation at Municipal Level: the Case of the Czech Republic and Ukraine / Y. Petrenko // Mezinárodní Bat'ova konference pro doktorandy a mladé vědecké pracovníky (15 dubna 2010). – Zlin : Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2010. – S. 1–8 (0,44 друк. арк.).
11. Petrenko Y. Theory and Practice of Forming the Local Taxation System at the Level of Municipality / Y. Petrenko // Teoretické a praktické aspekty veřejných financí (16–17.4. 2010). – Praha : Vysoká škola ekonomická v Praze, 2010. – S. 1–15 (0,86 друк. арк.).
12. Petrenko Y. Local Taxes and Fees in European Countries: Experience that could be used in Ukraine / Y. Petrenko // New Economic Challenges: 2nd International PhD Students Conference (20.1–21.1. 2010). – Brno : Masaryk University, 2010. – P. 112–118 (0,49 друк. арк.).
13. Petrenko Y. Comparative Assessment of Local Taxation Systems in Industrial Cities: the Case of Ostrava and Makiyivka / Y. Petrenko // XIII. Mezinárodní kolovium o regionálních vědách: sborník příspěvků (16–18 června 2010). – Brno : Masarykova Univerzita, 2010. – S. 231–238 (0,52 друк. арк.).
14. Петренко Ю. О. Особливості формування системи місцевого оподаткування в містах старопромислового регіону / Ю. О. Петренко // Економіка, менеджмент, маркетинг і логістика: теорія, практика, перспективи : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. студ. і молодих науковців (15–16 квіт. 2011 р.). – Ялта : РВНЗ КГУ, 2011. – Ч. 1. – С. 302–305 (0,37 друк. арк.).
15. Петренко Ю. О. Місьцеве оподаткування в промисловому місті з позицій теорії фіскального федералізму / Ю. О. Петренко // Стан і проблеми оподаткування в умовах економічних перетворень : матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. (23–24 листопада 2012 р.). – Донецьк : ДонНУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2012. – Т. 1. – С. 103–107 (0,31 друк. арк.).
16. Петренко Ю. О. Формування систем місцевого оподаткування: інституціонально-еволюційні аспекти / Ю. О. Петренко // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції “Інституціональні та еволюційні проблеми розвитку фінансово-кредитних систем” (18–19 квітня 2013 р.). – Донецьк : Браво, 2013. – С. 31–34 (0,19 друк. арк.).

Публікації в інших наукових виданнях

17. Петренко Ю. О. Оцінка податкового потенціалу промислового міста / Ю. О. Петренко // Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку : зб. наук. праць / НАН України, Ін-т економіки пром-сті; редкол.: Булеєв І. П. (відп. ред.) та ін. – Донецьк, 2011. – С. 221–238 (0,71 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Петренко Ю. О. Формування системи місцевого оподаткування в промисловому місті. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. – Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”, Суми, 2014.

Дисертацію присвячено вирішенню актуального наукового завдання з формування системи місцевого оподаткування в промисловому місті. Аргументовано необхідність запровадження фіскально значущих місцевих податків і зборів з наданням місцевим органам влади важелів регулювання розвитку місцевої економічної системи через встановлення податкових пільг з урахуванням інституціональних особливостей України. Визначено основні принципи формування систем місцевого оподаткування. На основі проведеного аналізу зарубіжного досвіду розроблено типологію місцевих податків і зборів в різних країнах світу та в Україні. Обґрунтовано науково-методичний підхід до встановлення впливу місцевого оподаткування на розвиток промислового міста, заснований на методі системної динаміки, за результатами використання якого розглянуто чотири сценарії розвитку міста та надано пропозиції щодо формування системи місцевого оподаткування в промисловому місті.

Ключові слова: розподіл податкових повноважень, місцеві податки і збори, формування системи місцевого оподаткування, промислове місто, системно-динамічна модель.

АННОТАЦИЯ

Петренко Ю. А. Формирование системы местного налогообложения в промышленном городе. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – Деньги, финансы и кредит. – Государственное высшее учебное заведение “Украинская академия банковского дела Национального банка Украины”, Сумы, 2014.

Диссертация посвящена решению актуальной научной задачи по формированию системы местного налогообложения в промышленном городе. Аргументирована необходимость введения фискально значимых местных налогов и сборов с предоставлением местным органам власти рычагов регулирования развития местной экономической системы путем установления налоговых льгот. Определены основные принципы формирования систем местного нало-

гообления. На основе проведенного анализа зарубежного опыта разработана типология местных налогов и сборов в разных странах мира и в Украине. Обоснован научно-методический подход к определению влияния местного налогообложения на развитие промышленного города, основанный на методе системной динамики, по результатам использования которого рассмотрены четыре сценария развития города и даны предложения по формированию системы местного налогообложения в промышленном городе.

Ключевые слова: распределение налоговых полномочий, местные налоги и сборы, формирование системы местного налогообложения, промышленный город, системно-динамическая модель.

SUMMARY

Petrenko Yu. O. Forming local taxation system in industrial city. – Manuscript. Dissertation for the degree of candidate of economic sciences, specialty 08.00.08 – Money, finance and credit. – State Higher Educational Institution “Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine”, Sumy, 2014.

The thesis is devoted to the solution of an urgent scientific task of forming the system of local taxation in an industrial city. The conceptual framework of local taxation is analysed. The basic principles of the local taxation and local finance in the framework of the theory of fiscal federalism with its division into two generations are given. The main scientific and methodical approaches to forming the system of local taxation, their peculiarities and main differences influencing the development of local economic systems are summarized. The main principles of forming the system of local taxation (tax autonomy, localization, compliance, self-determination, earned income, certainty, and direction) are defined. Taking into account the principles and requirements given the advantages and disadvantages of certain taxes and fees suitable for use at the local level are discussed. The conceptual framework of forming the system of local taxation in an industrial city is considered. A city as an object of research is grounded; the scientific and methodological approach as to identify an industrial city grounded on qualitative and quantitative criteria of rating a city as industrial one are provided, and the main problems of industrial cities and their possible solutions with the help of forming the system of local taxation are identified.

The research suggests that the main tax revenues of local budgets in Ukraine consist of state taxes and fees. On the basis of the foreign experience analysis the typology of local taxes and fees levied in different countries of the world and in Ukraine is proposed. According to the analysis of industrial city's functioning as an economic system with its peculiar problems and prospects of development by the example of Donetsk the main problems of its development are examined: the lack of investment in industry, which in the future threaten the implementation of the city's industrial function, and a significant level of environmental pollution, which negatively affects the health of residents and the state of the local ecological system. The assessment revealed that the city hardly depends on local taxes and fees, which indicates a weak fiscal and regulatory significance of local taxation in the industrial city and a lack of real tax levers of influence of local authorities on its development. The

economic-mathematical modelling is proposed for the purpose of considering the influence of local taxation on industrial city's development according to the analysis of the existing economic-mathematical models, suitable for modelling of local taxation.

The scientific and methodical approach to determining the influence of local taxation on industrial city's development is substantiated based on the method of system dynamics. Three main local taxes are proposed: local personal income tax, local industrial enterprises income tax, and local environmental tax. The key variables (regulators) affecting the functioning of the city according to different scenarios are the rates of investment and environmental tax benefits. The development of the city described by the system-dynamic model occurs in various ways depending on the tax powers and tasks at the local level. During the simulation experiment four scenarios of industrial city's development are examined. The maximization of production volumes and minimization of industrial emissions acts as the criteria of application of the regulatory function of local taxation. The amount of local taxation revenues is an indicator of the fiscal function of the proposed system of local taxation and one of the criteria of socio-economic development. Based on the research conducted the proposals on forming the system of local taxation in the industrial city are offered.

Keywords: tax-assignment problem, local taxes and fees, forming local taxation system, industrial city, system-dynamic model.

Відповідальний за випуск
доктор економічних наук, професор
Фролов Сергій Михайлович

Підписано до друку 25.09.2014.
Формат 60x90/16. Обл.-вид. арк. 0,9.
Гарнітура Times. Тираж 100 пр.

Державний вищий навчальний заклад
“Українська академія банківської справи
Національного банку України”.
Адреса: вул. Петропавлівська, 57, м. Суми, 40000, Україна.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції: серія ДК № 4694 від 19.03.2014